

TROMSØ STIFT

Retningslinjer for saksbehandling ved mistanke om seksuelle overgrep

Innledning

Overgrep og krenkelser som behandles

1. Straffbare handlinger ifølge norsk lov
2. Handlinger som ifølge kirkeretten skal meldes
3. Handlinger utført av ikke-ordinerte ansatte og frivillige i Kirken
4. Krenkelser som faller utenfor kirkeretten
5. Overgrep og skriftemål

Organisering

1. Biskopen
2. Ledelsen av ordener
3. Det fagetiske råd
4. Kontaktpersoner for meldinger
5. Innledende skritt
6. Saksbehandler
7. Støttepersoner
8. Troskongregasjonen

Melding om overgrep

1. Hvem skal eller kan melde fra
2. Hvem mottar melding
3. Melding ved tvil

Behandling av melding

1. Innledende undersøkelser
2. Melding til politiet
3. Saker til Troskongregasjonen
4. Saker internt i stiftet
5. Avslutning av sak om melding
6. Taushetsplikt

Forebygging og oppfølging, informasjon

1. Forebyggende tiltak
2. Terapeutisk hjelp og sjelesorg
3. Støttepersoner for den krenkede, mistenkte og andre berørte
4. Informasjon og kommunikasjon

Innledning

Instruksen pave Frans har gitt, omfatter overgrep ved bruk av tvang og overgrep mot barn, ungdom og sårbare voksne. Instruksen utdyper uttrykket *sårbare voksne*; sårbarhet kan bl.a. være forbigående som resultat av ruspåvirkning.

Pave Frans sier i innledningen: *Seksuelt misbruk krenker Vår Herre, forårsaker fysisk, psykisk og åndelig ødeleggelse hos ofrene og skader de troendes fellesskap.* Jeg vil understreke dette: Seksuelle krenkelser og overgrep er ødeleggende for Kirken både innad og utad. Innad ved at Kirken/menigheten ikke lenger vil være et trygt sted, et sted man vil oppsøke; overgrep er tillitsbrudd som går til kjernen av Kirkens egenforståelse. For folk utenfor Kirken bryter overgrep med det Kirken skal stå for, og gir grunn til negativ holdning, ikke bare til Kirken, men til troen og til Kristus; Kirken kan med rette kritiseres og anklages for hykleri.

På få områder er evangeliene mer krevende enn når det gjelder seksualitet og dens plass i våre liv. Når den i stedet på graverende vis brukes til å tilfredsstille eget begjær på barn, unge og sårbare voksne bekostning, rives Kirken i stykker. Kirken fremstår da som det motsatte av det den skal være – *verdens lys*.

Viktigheten av gode regler for rapportering av overgrep skyldes ikke minst sinnet og fortvilelsen det skaper hos troende om ledelsen ikke ser alvor. Å være helt sikret mot overgrep er ikke mulig; siktemålet er at reglene skal bidra til handlekraft. Handlekraften må kombineres med klokskap. Seksualitet kan utnyttes av krefter som ønsker å skade Kirken; vi omgis av vedvarende fokusering på seksualitet og av stadig mer hemningsløshet. Hele spekteret av problemer må være med ved behandling av påstander om overgrep.

Seksuelle krenkelser og overgrep dekker et mangfold av handlinger. Et utgangspunkt i kirkelig sammenheng er at det må være en seksuelt rettet handling. Handling kan også omfatte ordbruk. Å komme nærmere en kortfattet definisjon er neppe mulig, og enhver sak må vurderes ut fra de konkrete omstendigheter.

Overgrep og krenkelser som behandles

1. Straffbare handlinger ifølge norsk lov. Det omfatter handlinger som etter lovgivning er eller kan være straffbare. Kirkelig behandling er ikke et alternativ til politiets behandling, men kan være til hjelp for denne, slik politiets arbeid kan være til hjelp for Kirken.
2. Handlinger som ifølge kirkeretten (kanonisk rett) skal meldes. I instruksen har pave Frans i § 1 og § 2 bestemt dette anvendelsesområdet (noe forenklet gjengitt):
§1. Disse normer gjelder klerikere (prester og diakoner) eller medlemmer av ordenssamfunn:
  - a) Overtredelser av det sjette bud som innebærer:
    - i. ved makt eller trusler eller ved misbruk av autoritet å tvinge noen til å utføre eller å brukes til seksuelle handlinger;
    - ii. å utføre seksuelle handlinger med «minor» eller med en sårbar person (se forklaringer under § 2 nedenfor);
    - iii. produksjon, fremvisning, besittelse eller distribusjon, herunder digitalt, av barnepornografi, og også å rekruttere eller tilskynde «minor» eller sårbar person til å delta ved fremvisning av pornografi;
  - b) Opptreden utvist av alle i kirkelige ledende stillinger (biskoper m.fl.) som innebærer handlinger eller unnlatelser med det formål å innvirke på eller å unngå sivil etterforskning eller kirkelig undersøkelse, hva enten det gjelder administrativt eller strafferettslig, mot en prest eller et ordensmedlem som gjelder overgrep som nevnt under bokstav a) ovenfor.

§2. I disse regler forstås:

a) *minor*: Enhver person under atten år eller de som ifølge lov er ansett å være likestilt med mindreårig (person under vergemål);

b) *sårbar person*: Enhver person som, som følge av fysisk eller mental mangel, er redusert, eller berøvet personlig frihet, noe som i praksis, også forbigående, begrenser deres vilje samt deres evne til å forstå eller på annen måte å motstå overgrep;

c) *barnepornografi*: Enhver fremvisning der en mindreårig, uansett middel som er benyttet, er involvert i uttalte seksuelle aktiviteter, hva enten de er reelle eller simulerte, og enhver fremvisning av mindreåriges seksuelle organer for primært seksuelle formål.

3. Handlinger utført av ikke-ordinerte ansatte og frivillige. Det gjelder handlinger som nevnt under pkt. 2, og som er eller kan være utført av kirkelig tilsatt og frivillig medarbeider som ikke er prest eller diakon.
4. Krenkelser som faller utenfor kirkeretten. Det er slike krenkelser som er eller kan være utført av prest eller diakon eller kirkelig tilsatt og frivillig medarbeider, og som ikke faller inn under forhold som er nevnt i pavens instruks.
5. Overgrep og skriftemål. En prest har ikke adgang til å gi videre opplysninger mottatt i skriftemål.

Organisering

1. Biskopen er den ansvarlige for saksbehandlingen i stiftet.
2. Ledelsen av ordener. For ordensprester samarbeider biskopen med de overordnede i ordenen.
3. Det fagetiske råd. Biskopen oppnevner et fagetisk råd på tre personer, en prest/diakon, en psykolog/psykiater og en jurist, for perioder av fire år. Begge kjønn skal være representert.
4. Kontaktpersoner for meldinger. Biskopen oppnevner to kontaktpersoner, en mann og en kvinne, for perioder av fire år, til å kunne motta melding om overgrep. Deres oppgave er å lytte og videreformidle informasjonen som de mottar. Opplysning om hvem det er, og hvordan de kan kontaktes, finnes på stiftets hjemmeside og katolsk.no.
5. Innledende skritt. Ved melding kan biskopen la annen person undersøke de faktiske omstendigheter.
6. Saksbehandler. For den enkelte sak oppnevner biskopen i samråd med Fagetisk råd en saksbehandler; vedkommende kan være medlem av rådet. Saksbehandleren bistår biskopen og rådet i den praktiske gjennomføringen av behandlingen.
7. Støttepersoner. For den enkelte sak kan biskopen i samråd med Fagetisk råd oppnevne støtteperson(er) for de involverte parter.
8. Troskongregasjonen. Gjelder saken prest eller diakon, og den etter pavens instruks skal meldes, skal saken sendes til Troskongregasjonen som overtar den videre behandling.

Melding om overgrep

1. Hvem kan eller skal melde fra. Spørsmål om rapportering av overgrep er behandlet i pavens instruks, art. 3. I hovedsak gjelder følgende:
  - a. Når prest eller ordensmedlem blir kjent med, eller har velbegrunnede motiver for å tro at overgrep har funnet sted, har vedkommende plikt til umiddelbart å melde forholdet til biskopen der hvor overgrepet har funnet sted, eller til annen biskop. Unnlattelse av å melde forholdet kan etter forholdene anses som medvirkning til overgrep.

- b. Enhver annen person kan melde fra om krenkelse eller overgrep. Det er en moralsk forpliktelse og gjøres slik som etter forholdene er tjenlig.
  - c. Melding skal ta med så mange detaljer som mulig, slik som indikasjoner på tid og sted, personer involvert eller orientert, likesom andre omstendigheter som kan være til hjelp for å sikre en presis vurdering av hendelsen.
2. Hvem mottar melding:
- a. biskopen eller generalvikaren som ledere av stiftet. Har en annen enn biskopen mottatt melding, skal den umiddelbart videreformidles til ham.
  - b. en av de to kontaktpersonene oppnevnt av biskopen
  - c. alle prester
  - d. Melding ved tvil. I enkelte tilfeller kan det være tvil om vilkårene for melding foreligger. Som utgangspunkt skal det meldes, og vurderingen overlates til biskopen. Det er forbudt å la en melding få negative følger for den som melder.

Behandling av melding

1. Innledende undersøkelser. Biskopen selv eller en i hans sted foretar diskret innledende undersøkelser av de faktiske omstendigheter, etter behov i samråd med Fagetisk råd.
2. Melding til politiet. Resulterer undersøkelsene i mistanke om straffbart forhold, meldes saken til politiet; det gjelder også om den kan være strafferettslig foreldet. Kirken bistår politiet ved dets behandling. Kirkelig behandling kan fortsette uavhengig av politianmeldelse.
Før en sak meldes til politiet, bør den krenkede så vidt mulig være orientert om vurderingen og konsekvensene og gjøres oppmerksom på at det av hensyn til Kirkens troverdighet er viktig at saken blir anmeldt.
3. Saker til troskongregasjonen. Gjelder saken prest eller diakon, sendes den, uavhengig av resultatet av undersøkelsen, med biskopens konklusjon til Troskongregasjonen. Biskopen eller andre medvirker deretter i den utstrekning kongregasjonen ber om det.
4. Saker internt i stiftet. Stiftet behandler saker som ikke skal gå til Troskongregasjonen:
  - a. Klager mot prest og diakon som ikke faller inn under saker som skal behandles av Troskongregasjonen.
  - b. Gjelder det kirkelig tilsatt, har arbeidsgiver (biskop eller sogneprest) ansvar i samsvar med kirkerettslige og sivilrettslige regler; viktigst er arbeidsmiljøloven.
  - c. Gjelder det ordensmedlem som ikke er prest eller diakon, behandles saken i samråd med medlemmets overordnede.
  - d. Gjelder det frivillig medarbeider i kirken, fratas vedkommende oppgaver inntil saksbehandlingen er avsluttet, og det gis slik orientering som er nødvendig for å unngå gjentakelser.
5. Avslutning av sak om melding
  - a. Alle saker inklusive henvendelser skal gjøres skriftlig og formelt avsluttes. Taushetsbelagte skriftstykker om overgrep skal arkiveres i biskopens arkiv.
  - b. Er det tilstrekkelig godtgjort at overgrep har funnet sted, er det aktuelt med ulike former for oppreisning til den krenkede. Det kan være beklagelse fra biskopen, og eventuelt kan det gis billighetserstatning.
  - c. Ender en sak for domstolene med at tiltalte blir dømt, kan den krenkede bli tilkjent erstatning i dommen. Det finnes også egne offentlige erstatningsordninger som den krenkede skal informeres om.
6. Taushetsplikt
  - a. Alle som i kirkelig sammenheng deltar i behandling av sak om overgrep, har taushetsplikt om alt de i den forbindelse får vite.

- b. Taushetsplikten kan etter omstendighetene oppheves ved innhentet samtykke fra den som eier informasjonen, det vil som regel bety den krenkede eller andre som melder inn saken.
- c. Den som melder, har ikke og kan ikke pålegges taushetsplikt om innholdet i meldingen.

Forebygging og oppfølging, informasjon

1. Forebyggende tiltak
  - a. Forut for biskopens godkjenning av kandidat til prestestudier må vedkommende fremlegge politiattest og gjennomgå fagkyndig vurdering av egnethet.
  - b. Forut for aksept av ordens- eller sekularprest som har tjenestegjort utenfor stiftet, skal biskopen se til at vedkommende kirkedistrikt(er) kontaktes for å klargjøre mulige brist som gjelder seksuelle krenkelser og overtredelser.
  - c. Ansatte som skal arbeide med barn og unge, skal fremlegge politiattest, og sognepresten/biskopen er ansvarlig for at man kontakter tidligere arbeidsgivere.
  - d. Frivillige medarbeidere som skal arbeide med barn og unge, må sognepresten enten kjenne godt, eller han må innhente skussmål som ikke skaper tvil om skikketheten.
  - e. Har prest, ansatt eller frivillig medarbeider opptrådt krenkende eller begått overgrep, plikter biskop/sogneprest å varsle annet bispedømme som vedkommende måtte få ansettelse/engasjement i.
  - f. Stiftet ser til informasjon om retningslinjene og holder kurs for nye prester og menighetsrådsledere, herunder også forebyggende tiltak for å unngå situasjoner som kan gi grunnlag for falske meldinger eller rykter.
2. Terapeutisk hjelp og sjelesorg. Tiltak mens sak behandles:
  - a. For å forebygge forbitrelse og sinne, for å sikre bevisføring og for å trygge korrekt saksbehandling kan biskopen etter å ha forhørt seg med rådgivere, jf. CIC 1722, fjerne prest eller diakon som er mistenkt, fra stilling eller oppgaver, påby eller forby opphold på bestemt sted eller område og også å forby offentlig deltakelse i feiring av messe.
  - b. Tilsvarende kan lege medarbeidere suspenderes fra oppgaver. Tiltak overfor lege tilsatte er underlagt regler i arbeidsmiljøloven.
  - c. Som utgangspunkt skal biskopen se til at den mistenkte ikke kontakter fornærmede eller noen i dennes nærmeste krets eller på annen måte utnytter sin posisjon til å påvirke fornærmede eller andre.
  - d. Den krenkede skal ved behov tilbys profesjonell hjelp, og han/hun kan søke stiftet om økonomisk støtte for så vidt dette ikke dekkes av det offentlige.
  - e. Tilsvarende skal den mistenkte ved behov tilbys bistand.
  - f. De nærmeste til den krenkede skal vies særlig oppmerksomhet, og også menighet og andre berørte skal om nødvendig følges opp.
3. Støttepersoner for den krenkede, mistenkte og andre berørte
  - a. Ved behov oppnevner biskopen støtteperson for den krenkede og hans/hennes familie.
  - b. Tilsvarende oppnevnes en støtteperson for den mistenkte. Det kan ikke være samme som den krenkedes støtteperson.
  - c. Det vurderes om det skal gis særskilt bistand til menighet eller andre.
4. Informasjon og kommunikasjon
  - a. Biskopen har det overordnede ansvar for informasjon og kommunikasjon. Det er naturlig at sakens parter blir informert om Kirkens holdning til overgrep, om saksbehandlingen, om hvem vedkommende kan forholde seg til, om de rettigheter de har, om muligheter for sjelesorg og om oppnevning av støtteperson.

- b. Gjelder det sak som er anmeldt til politiet, har politiet ansvaret for informasjon. Biskopen og de som bistår ham, skal rådføre seg med politiet før eventuelle henvendelser fra sakens parter eller andre leder til nærmere kontakt og samtale.
- c. Ved mistanke mot medlem av orden skal overordnede informeres.
- d. Ved mistanke mot sekularprest som har tjenestegjort i andre bispedømmer, skal disse informeres.
- e. Behovet for informasjon til menigheter eller tjenestesteder eller enkeltpersoner eller også foresatte til barn og unge som har deltatt i sammenhenger der man frykter eller vet at overgrep kan ha/har skjedd, vurderes konkret.
- f. Blir en sak offentlig kjent, skal biskopen eller den han delegerer til, ha ansvaret for informasjon til media. Generelt tilstrebes åpenhet, samtidig som hensynet til personvernet og rettssikkerhet for de involverte (krenkede, mistenkte, den som har meldt saken med flere) må veie tungt.
- g. Stiftet må uansett forberede seg på at en sak blir offentlig kjent. Velger stiftet selv å gjøre en sak kjent utad, bør alle involverte parter informeres på forhånd.

Gitt, Tromsø den 19. mars 2021

Msgr. Berislav Grgić
Biskop av Tromsø

P. Arne Marco Kirsebom SS.CC.
Kansler